

Stadswandeling Maastricht

Vanaf Centraal station lopen we richting Maas over de Stationsstraat. Deze gaat later over in de Wijckerbrugstraat.

1. Centraal station

Het eerste station van Maastricht stamt uit 1853. Dat was van hout. Het lag toen nog buiten de vesting Maastricht. In 1913, dus vlak voor de eerste wereldoorlog, werd het huidige station gebouwd naar een ontwerp van George Willem van Heukelom. Deze architect was bevriend met Berlage en ontwierp vele stations en bruggen in Nederland. Het station van Maastricht was als eerste station in de 20e eeuw niet alleen kopstation, maar ook als station voor doorgaande treinverkeer ontworpen. Het bakstenen gebouw, heeft accenten in geel-groen geglazuurde baksteen en glas-in-lood ramen die waren ontworpen door de bevriende glaskunstenaar Jan Schouten. (Restaurateur van de beroemde glas in loodramen van de St. Jan in Gouda)

Nog voor de Maas de vijfde straat rechts: Rechtstraat.

2. Martinuskerk

We lopen richting Martinuskerk te Wijck. Met een beetje geluk is deze open (10-12 en 14-17 behalve tijdens diensten en ook niet op zondag). Dit is een neogotische kruisbasiliek, 1857-1858 uit rode baksteen gebouwd door P.J.H. Cuypers. In de kerk bevindt zich een geel koperen doopvont uit 1482 met een deksel uit 1717 en een kaarsenkroon uit de 18e eeuw. De kerk is verder bekend door het grote zwarte kruis, rechts vooraan in een aparte kapel. Dit behoorde ooit bij het witte Vrouwenklooster in de binnenstad. Het is een zeer oud kruis van notenhout uit het eerste deel van de 14e eeuw. De zwarte Christus is onderwerp van een legende: een edelman uit Riempst had een noot meegebracht uit het H. Land. Deze gaf hij aan zijn jongste dochter, die deze in de tuin plantte. Er ontsprong een notenboom. Op een nacht werd deze door de bliksem getroffen, maar uit de kruin kwam het zwartgeblakerde kruisbeeld tevoorschijn... (1332). Men denkt dat de overgebleven delen van de boom wellicht aan de vorm van een kruis deden denken, waar de kunstenaar zijn beeld uit heeft gesneden, welk in ieder geval al rond 1400 in het Witte vrouwenklooster vereerd werd. Het Witte vrouwenklooster overigens stond achter de plaats van het huidige muziekcentrum op het Vrijthof.

Loop voor de kerk richting Maas. Hier links af, (Oeverwal) langs de voormalige brouwerij van Ridder Bier. We komen bij de middeleeuwse stenen Maasbrug.

3. Maasbrug

Maastricht dankt zijn naam aan de Maasbrug (Mosa trajectum, oversteekbare plaats over de Maas). De Romeinen bouwden al een houten brug, zo'n 100 meter (verderop) ten zuiden van de huidige brug waar we straks nog langs komen. Eén van de Romeinse routes nog voor Christus was de weg van Bavay in Noord-Frankrijk naar Keulen. Op de plaats waar de Jeker in de Maas stroomde was het mogelijk de rivier te doorwaden. De weg naar Keulen was primair aangelegd voor troepentransporten, maar werd steeds belangrijker als handelsroute. Al snel maakten ze hier een vaste oeververbinding. Op de natuurlijke ophoging op de westelijke oever vestigden de Romeinen een bruggenhoofd: Maastricht. De brug kreeg de prozaïsche naam "Oversteekplaats", in het latijn "Traiectum", Hier komt de naam Maastricht vandaan. Rond 1100 was er

waarschijnlijk nog steeds op dezelfde plaats een brug. De Duitse vorst Koenraad III schonk haar in 1139 aan het kapittel van Sint Servaas. De kanunniken mochten tol heffen van alle passanten, maar moesten wel zorgen voor het onderhoud van de brug. Maar de Luikse bisschop maakte er ook aanspraak op. In 1204, 1229 en 1267 vielen de bisschop van Luik en de graaf van Loon de stad aan, verwoestten de vestingwerken en braken de houten brug over de Maas af. De laatste keer werd ook de stenen verdedigingstoren in Wijck die daar pas gebouwd was vernield. In 1269 bleven de Luikenaren de aftocht en konden de kanunniken van het Sint Servaaskapittel hun brug, of wat daar van over was, weer in bezit nemen. Maar 6 jaar later, 12 juli 1275 stortte de houten Maasbrug in bij het passeren van de processie van Onze-Lieve-Vrouw. Vierhonderd mensen zouden hierbij om het leven zijn gekomen. Nu werd er voor het eerst een stenen brug gebouwd. De bouw startte in 1280, iets ten noorden van de plek waar de Romeinen hun brug hadden aangelegd, op de plaats van de huidige brug. Restauraties vonden plaats in de 19^e eeuw. In 1932 werd vrijwel alles van de oude brug opgeblazen en werd er een bijna nieuwe brug gebouwd met een ophefbaar deel. In 1934 werd de brede pijler naast de vaargeul gesierd met een beeld van Charles Vos: een Sint Servaas die de Maas zegent. Zowel in 1940 als in 1944 werd weer een groot deel van de brug verwoest. Daarna werd de brug verbreed en in 1947 weer heropend.

Aan de overzijde van de Maas gaan we aan de rechterkant naar beneden, om onder de brug door te lopen langs het water naar het zuiden.

4. Gedenkplaats Romeinse brug

We komen nu bij de gedenkplaats die het punt markeert waar de oorspronkelijke Romeinse brug was.

Hier steken we de drukke straat over en lopen de Eksterstraat in. In de Eksterstraat gaan we de trap op. We kruisen de Stokstraat die we oversteken.

5. Stokstraat.

Het is echter aardig om ook even naar links deze straat in te lopen. Dit is tegenwoordig een van de duurste en meest exclusieve winkelstraten van Maastricht, nadat ze in de 60er en 70er jaren is gerenoveerd. De meeste huizen dateren uit de 17^e en 18^e eeuw, toen Maastricht al onderdeel was van het huidige Nederland, in tegenstelling tot vele andere delen van het huidige Limburg. Als we in deze straat naar de huizen kijken zien we soms mooie gevelstenen. Ook over de bouw van de huizen valt het een en ander te zeggen. Opvallend is dat de dakrichting, in tegenstelling met de dakrichting in de meeste Hollandse steden, evenwijdig met de straat loopt. Er zijn in Maastricht slechts enkele uitzonderingen. Bij die huizen zien we dan soms ook trapgevels of krulgevels. Een van zo'n huis treffen we aan op het einde van de Stokstraat.

Zoals gezegd: we steken vanuit de Eksterstraat de Stokstraat over en gaan daarna naar rechts: Bessemstraat.

6.

Op de Thermen.

We bevinden ons nu op de plek waar een deel van de oude Romeinse vesting was. Onder de grond bevinden zich hier nog resten van, die door kleuren op het plein zijn zichtbaar gemaakt.

Het gaat om de resten van een badhuis (grijs) en een huis met verwarming (rood) uit de eerste eeuw en een huis uit de 4^e eeuw (wit).

We gaan op het einde naar links (Morenstraat), dan weer links (Havenstraat). Op einde rechts richting O.L.V. plein. We steken dit plein over en lopen langs de O.L.Vrouwekerk

7. **O.L.Vrouweplein en O.L.Vrouwebasiliek**

Een deel van het huidige plein werd vroeger ingenomen door de parochiekerk St. Nicolaas. Een ander deel was kerkhof.

De kerk is gebouwd rond het jaar 1000, misschien op de resten van een Romeinse tempel. Aangezien er nooit opgravingen zijn gedaan in de kerk is dat niet zeker. Wel weten we dat er op dezelfde plek in het einde van de vijfde eeuw al een kerk was. Waarschijnlijk stond hier de eerste Christelijke kerk in Nederland. Bijzonder zijn de twee grote grijze hoekstenen in de basis van het westwerk. Zij zijn afkomstig uit het Romeinse fort dat hier stond. De kerk is gebouwd tegen de buitenmuur van het Romeinse "castrum", de oudste stadskern. Belangrijke kunstschaten vormen de Heimo-kapitelen. In de kerk zelf, staat bij de uitgang het beeld van St. Christoffel die het Jezuskind op zijn schouder door een rivier draagt. Dit houten beeld is van de Middeleeuwse Maastrichtse beeldhouwer Jan van Steffeswert (ca. 1470-1525). De mensen geloofden dat ze door Christoffel te groeten op die dag niets zou overkomen. Verder was Christoffel ook de patroonheilige van de zakdragers, die hier vlak bij de Maas waarschijnlijk altijd veel werk hadden.

De O.L.Vrouwe-basiliek is dagelijks vrij te bezichtigen. De schatkamer is alleen in de zomermaanden (vanaf Pasen) geopend.

We lopen aan het eind van het plein naar links richting Maas en nog net voor de Maasboulevard zien we rechts een grote trap. Deze voert de O.L.Vrouwewal op. Hier gaan we naar boven.

8. **O.L.Vrouwewal**

Deze wal maakt deel uit van de eerste en tweede omwalling en is gebouwd rond 1230. Je hebt hier een mooi uitzicht op Wijck en voor je zie je het stadspark. Aan de andere kant van de Maas zie je als het zicht van de bomen het toelaat het waterpoortje, een onderdeel van de vestingswerken.

Op het einde gaan we de trappen af en meteen lopen we onder de poort door

9. **Helpoort**

Deze poort maakte deel uit van de eerste stadsmuur, die werd gebouwd nadat Hendrik I, hertog van Brabant, in april 1229 daartoe toestemming had gegeven. Het is de enige stadspoort die in Maastricht nog aanwezig is en tegelijk de oudste stadspoort van Nederland. De poort is zo'n twee eeuwen als verdedigingswerk in gebruik geweest. Ze verloor deze functie toen de Nieuwstad, het gebied ten zuiden van de poort, werd omwijd (2e helft 15e eeuw). Na die tijd is de poort nog voor diverse doeleinden gebruikt: vergaderplaats van de lakenbereiders of volders, tuighuis, kruitmazijn en woning. De naam Helpoort is pas in de 18^e eeuw ontstaan. Er zijn diverse mogelijkheden hoe straat en poort aan deze naam is gekomen. Op <http://forum/mestreechonline.nl> is er een hele discussie gevoerd over dit onderwerp. Een van de mogelijkheden is een bezitting "huis ter Helle" vlak bij

deze poort. *Schepen Jan van Luik, laat bij zijn dood in 1418, 20 schellingen rente plaatsen op een goed geheeten: "der Hellen, in alto ponte". Met Alto ponte wordt de toen zo hetende "Hoochbrugpoort", de latere Helpoort bedoeld. Maar de poort verandert pas van naam laat in de achttiende eeuw. Als meest waarschijnlijke mogelijkheid denk ik dus op dit ogenblik: (Ingrid M.H. Evers) *Morreau vermeldt voor het gangenstelsel Bentinck, aangelegd tussen 1769 en 1771, een kruitkelder 'De Hel'. Ook de poort die nu Helpoort heet deed, zoals uit bovenstaande chronologie blijkt, eeuwenlang dienst als kruitopslagplaats (tenminste eind zeventiende tot begin negentiende eeuw)*. Vlak bij de poort zelf was er trouwens ook een kruidmagazijn zoals blijkt uit deze tekening uit 1877:*

<http://www.ppsimons.nl/stamboom/maastricht/nieuwstad1877.jpg>

We lopen weer terug door de Helpoort en gaan rechtdoor, volgen de St. Bernardusstraat, de eerste weg links en gelijk weer rechts. Deze weg houden we links aan. Een eindje verder zien we links de toegang tot bakkerij en molen de "bisschopsmolen"

10. Bisschopsmolen

In de bakkerij kun je niet alleen brood of meel kopen, maar je kunt er ook vlaai of een lunch eten. Binnen zie je het maalmechaniek. Als je het pand aan de andere kant verlaat als dat je binnenging kom je bij het molenrad in de Jeker. De middeleeuwse molen over de Jeker is nog dagelijks in vol bedrijf. Tot omstreeks 1600 was de molen eigenaar van het kapittel van de bisschop van Luik. Al het graan van de boeren die onder Luik vielen moest hier worden gemalen. Later werd de molen verkocht aan het brouwersgilde. Ook nu moest het graan voor de bierbrouwers hier verplicht gemalen worden. In de vensters boven het waterrad is het jaartal 1609 gegraveerd. Uit deze tijd dateert de achtergevel van het gebouw. De versieringen op de achttiende-eeuwse voorgevel herinneren aan het brouwersambacht. In een medaillon is het symbool van dit gilde afgebeeld: twee roerstokken en een omgekeerde struikmand. Met de roerstokken werd het bierbeslag van mout en warm water geroerd. De mand werd gebruikt voor het zeven van het beslag.

We verlaten de bisschopsmolen zoals gezegd niet zoals we binnenkwamen, maar aan de achterkant en komen dan "Achter de oude Minderbroeders". Hier gaan we rechtsaf. Aan de linkerkant van de weg zien we de zijgevel van de voormalige kerk van de Minderbroeders (10a), nu onderdeel van het Historisch centrum Limburg (vroeger RAL, rijksarchief Limburg genoemd). Bij de Pieterstraat zien we aan de overkant de Waalse kerk (10b). We gaan hier linksaf, even verder rechtsaf: lang Grachtje.

11. Lang Grachtje

Maastricht kent twee fasen van omwalling. Van allebei zijn nog diverse delen bewaard gebleven. Hier komen we bij restanten van de oudste omwalling. Aan het Lang Grachtje kun je een goede indruk krijgen van de eerste stenen ommuring van de stad uit de 13e eeuw. De muur van bruine kolenzandsteen is enkele meters hoog en aan de stadszijde versterkt met bogen die een borstwering dragen. Er zijn ook torens opgenomen in de muur en op verschillende plaatsen zijn schietgaten te zien. Later zullen we andere delen van de stadsverdediging zien.

Halverwege het Lang Grachtje steken we door naar rechts door de Sint Hillariusstraat en komen in de Tafelstraat. Hier gaan we naar links

12. Grote Looierstraat

Op het einde van de Tafelstraat komen we nu op een pleintje waar we uitkijken op de Grote Looiersstraat. We zitten nog steeds aan de rand van de oude stad. Looiers, die vellen van geslachte dieren bewerkten, werden altijd naar de rand van de stad "verdreven", vanwege de stank die hun ambacht veroorzaakte. Bovendien stroomt hier de jeker, waar bij het schoonmaken van de dierenhuiden gebruik van werd gemaakt. Bij de voortzetting van de stadsommuring bij het klein Grachtje zien we een bord waarop o.a. vermeld wordt dat hier de hertogmolen was. Deze is afgebroken. Ook de hertog van Brabant had net als de bisschop een zogenaamde banmolen, waar boeren die onder hem vielen verplicht waren hun meel te laten malen.

We gaan de Grote Looierstraat in en slaan bij een kruising af naar links: Zwingelput.

13. Nieuwenhofkapel en klooster

Aan de rechterkant zien we een witgeschilderde kapel, welke grenst aan een voormalig klooster. Het gaat om de Nieuwenhofkapel en het Nieuwenhofklooster. Dit klooster hield zich bezig met de zorg voor arme kinderen en wezen. De bouw van de kerk ging in delen, het eerste deel stamt uit 1492, latere delen uit de 17^e eeuw. In de 19^e eeuw is het klooster nog verbouwd door Cuijpers.

Op het einde van deze straat zien we een klein poortje dat doorgang geeft naar het Stadspark. Aan de linkerkant van het poortje gaat een trap omhoog welke leidt naar een pad over de nieuwere stadsmuren. Hier klimmen we omhoog en gaan rechtdoor.

14. Stadsmuur

De rondelen van de Nieuwstad, een uitbreiding van de stad uit de 16e eeuw, hadden een nieuwe vorm en constructie. Dat had alles te maken met de opkomst van het kanon. De rondelen zijn veel groter van omvang en steken niet meer boven de muren uit in vergelijking met de oudere torens. Achter de muren zijn dikke aardewallen aangebracht om ze te verstevigen. We kunnen nu twee kanten uit lopen maar kiezen voor de kant waarbij het park links van ons blijft liggen. Boven op deze stadsmuur heb je niet alleen een mooi uitzicht, er groeien ook prachtige struiken en er staan allerlei zeldzame kruiden en mossen.

We blijven doorlopen, totdat er een trapje omhoog komt. Dat gaan we niet op, maar we gaan juist rechtsaf omlaag met een trap. We komen in de Heksenstraat. Links zien we de voormalige studio's van de balletschool. Iets verder lopen we tegen het Conservatorium aan. We gaan niet naar links, maar rechtdoor.

15. Natuurhistorisch Museum

Nog weer even verder zien we links het prachtige gebouw van het Natuurhistorisch museum. Dit museum is gevestigd in het historische kloostercomplex van de Grauwzusters, zoals de Zusters van de H. Elisabeth van Thüringen ook genoemd worden. Deze hebben in Nederland geen enkel klooster meer. Het was uit het Grauwzustersklooster te Hasselt dat, in 1664, de stedelijke magistraat van Maastricht een aantal zusters liet komen om de slachtoffers van de pest te verplegen.

De ingang is even verder op het Don Bosquetplein. Er zijn vooral veel fossielen te zien. De vaste tentoonstellingen gaan over geologie, natuur en klimaat.

We komen weer uit bij de Grote Looierstraat. Deze gaan we niet in, maar we gaan linksaf, de

Looiersgracht in. Bijna aan het einde hebben we een mooi doorkijkje over de Jeker, en zien het "Huis op den Jeker"

16. Huis op den Jeker.

Dit al zeer oude pand stond oorspronkelijk in dienst van de leerlooiers, die van hieruit makkelijk de huiden konden wassen. Als een van de weinige huizen in Maastricht zien we een dubbele trapgevel.

Aan het einde scherp linksaf, Bonnefantestraat.

17. Conservatorium, Jan van Eyck-academie, Kruithuis

We komen nu op een plein. Links kijken we uit op de tuin van het natuurhistorisch museum, voor ons zien we het gebouw van het Conservatorium, daterend uit de zestiger jaren van de 20e eeuw. Geheel rechts zien we het eveneens moderne gebouw van de Jan van Eyck-academie, een HBO-instelling voor beeldende kunst. We gaan nu naar rechts, een trap op en zien links van ons het kruithuis. Dit is het enige nog overgebleven kruithuis in Maastricht, waarvan er in deze vestingstad indertijd vele waren. Soms gebeurden er ongelukken, waardoor een heel kruithuis inclusief gebouwen in de omgeving ontploften. Dit is ooit gebeurd met een kruithuis in de buurt van de Servaaskerk

We lopen langs het kruithuis en gaan door het hekwerk waarmee we op het terrein van de universiteit belanden, welk gevestigd is in het tweede jezuitenklooster, gesticht in de 19e eeuw. We verlaten het terrein weer en komen uit op de Tongerse weg. Als we deze zouden oversteken, de abstraat, rechts links kruisherengang in, dan zouden we bij het gebouw van het kruisherenklooster, inmiddels kruisherenshotel, uitkomen. (stippelijntjes op kaart) Dit doen we echter niet. We gaan rechtsaf, door de Tongerse straat. We passeren diverse beroemde café's. We komen weer bij rechtsaf de Bonnefantestraat (met de ingang van het voormalige Bonnefantenklooster: het klooster van de sepulcrijnen)

18. Bonnefantenklooster

Het Bonnefantenklooster is gesticht door de Sepulchrijnen, die ook wel de zusters van de "Bon Enfants" werden genoemd. Ze verzorgden onderwijs aan arme kinderen.

We gaan niet weer de Bonnefantestraat in, maar nemen het verlengde van de Tongerse straat, de Lenculenstraat

19. Lenculenstraat

Op de hoek van de Lenculenstraat is het café waar in Maastricht de eerste jointjes onder de toonbank verkocht werden in de zestiger jaren. Hier zijn nog steeds veel café's die vooral bezocht worden door studenten van het Conservatorium, de Toneelacademie, en de Jan van Eyck Academie. Alle drie kunstinstellingen die hier vlak bij elkaar gelegen zijn. Iets verder aan de rechterkant van de Lenculenstraat zien we de ingang van de Toneelacademie. Aan de linkerkant een prachtig oud huis (nr. 34). Dit huis met een Brabantse krulgevel is medio zeventiende eeuw gebouwd. De bijzonder versierde krulgevel is gemaakt van baksteen en mergelbanden. De verdiepingen worden van elkaar gescheiden door zogenaamde waterlijsten, uitstekende randen die verhinderen dat het regenwater langs de façade loopt. De gevelsteen met het jaartal, evenals de twee andere gevelstenen zijn afkomstig van een ander gebouw in Wyck (Rechtstraat), en zijn geplaatst in het restauratiejaar 1928. Iets verder aan de linkerkant is een trap die

leidt naar het voormalige gouvernementsgebouw, nu onderdeel van de Rijksuniversiteit Limburg.

We lopen door tot we uitkomen in de Kapoenstraat en gaan dan naar links. Het volgende deel heet St. Jacobstraat en dan komen we op het Vrijthof.

20. Vrijthof

Het vrijthof is het centrum van Maastricht. De terrasjes zijn vrijwel het hele jaar bezet, als het koud is worden ze vaak verwarmd. Er zijn ook vaak evenementen op het plein, zoals in de kerstvakantie, wanneer er een ijsbaan is en allerlei andere winteractiviteiten plaats vinden (winterland). Andere evenementen zijn Preuvenemint, kermissen, carnaval en grote concerten. Het mooiste is het plein als er alleen wat mensen op rondslechteren of op de trappen bij de Servaas een boterhammetje eten. Gelijk links, aan de zuidkant van het plein ligt het Spaans Gouvernement. Het oudste deel stamt uit de dertiende eeuw. Het gebouw behoorde toe aan de Hertogen van Brabant, die het - naast de Prins Bisschop van Luik- voor het zeggen hadden in Maastricht. Nu is het een historisch museum waarihn ook tentoonstellingen worden verzorgd. Het Vrijthof ligt aan de voet van de Sint-Servaaskerk. In de Middeleeuwen was het plein de ommuurde voorhof van deze kerk. Binnen de omheining golden eigen rechtsregels. De naam Vrijthof betekende waarschijnlijk "vrijplaats". In feite was het terrein van het Vrijthof te drassig voor bebouwing. Een tak van de Jeker die er in vroegere tijden stroomde, was daarvan de oorzaak. De onbebouwde ruimte is tot in de achttiende eeuw een "groene plaats" gebleven. Het Vrijthof was een wei met veel bomen . In het midden stond lange tijd een fontein. In de Middeleeuwen deed het plein behalve als wandelplaats voor inwoners ook dienst als exercitie- en paradeplaats voor het garnizoen, er vonden terechtstellingen plaats en het was het centrum voor stedelijke plechtigheden , zoals de Grote Sint-Servaasprocessie.

21. In den Vogelstruis en Momus

We lopen rechtdoor langs het beroemde café "in den Vogelstruis" wat hier al stond in de vijftiende eeuw. Iets verder ligt Momus, nu café-restaurant. Dit 19e eeuwse gebouw was tot de Tweede Wereldoorlog eigendom van de middenstandsociëteit Momus. Er werden de nieuwste natuurkundige ontdekkingen besproken, gedichten voorgelezen, muziek gemaakt enz.

Op het einde van het plein kijken we naar rechts. In de verte zien we het dinghuis waar we later op de wandeling nog langs komen. De straat er naar toe heet grote staat. We maken even een klein uitstapje om daarna weer terug te keren naar het Vrijthof. We gaan een klein stukje de Helmstraat in.

22. Dominicanerkerk

Rechts zien we de voormalige Dominicanerkerk, thans boekhandel. Binnen worden nog steeds restauratiewerkzaamheden uitgevoerd. Er zijn mooie plafondschilderingen uit de 14e eeuw te zien. Doordat de boekhandel meer verdiepingen heeft kun je er vrij dichtbij komen.

We lopen terug naar het vrijthof en vervolgen onze tocht langs de noordkant, waar enkele aparte gebouwen te zien zijn.

23. Hotel du Casque, Generaalshuis

Op de hoek van het Vrijthof met de Helmstraat ligt sinds de middeleeuwen één van

de oudste logementen van de stad Hotel du Casque. Het huidige art deco gebouw stamt uit de jaren 30 van de 20e eeuw. Even verder bevindt zich het hoofdpostkantoor uit de jaren 10 van de 20e eeuw. En dan komen we bij het vroeg negentiende-eeuwse Generaalshuis, de huidige entree tot het Theater aan het Vrijthof. Het is ook nog een tijd politiebureau geweest en dependance van het Conservatorium. Vóór de Franse Tijd lag op deze plaats de "palts", het paleis van de Merovingische en Karolingische heersers. Erachter lag het Witte Vrouwenklooster. Dit was het oudste klooster van de stad, het stamde uit de dertiende eeuw.

We gaan naar links aan het einde van het plein en lopen nu het plein op en lopen daarmee feitelijk een stukje terug.

24. Hoofdwacht

Rechts ligt de Hoofdwacht uit 1736. Hier werden tot aan het einde van de negentiende eeuw gedurende de nacht de sleutels van de stadspoorten bewaard. Het was de centrale commandopost voor alle wachtgebouwen in en rond de stad.

25. Zate Hermenie

Even verder op het pleinzien we de beeldengroep "het zaate herremenieke". Zate hermeniekes zijn kleine muziekmakende groepjes zoals ze in Maastricht in de carnavalsperiode door de stad trekken.

We lopen nu tussen de Servaaskerk en de Gotische St. Janskerk door naar rechts.

26. St. Janskerk

Op het Henric van Veldekeplein rijst de rode Sint Janstoren boven het plein uit. De kerk staat pal naast de indrukwekkende Sint Servaaskerk. De kanunniken van de Servaaskerk vonden in de 13de eeuw dat er behoefte was aan een parochiekerk voor de gewone gelovigen, zodat zij zelf ongestoord hun diensten in de Servaaskerk konden houden. De kerken staan zo dicht bij elkaar omdat de nieuwe Sint Janskerk op het eigen terrein van het Servaaskapittel gebouwd moest worden. De Sint Jan, is genoemd naar Johannes de Doper en is in de veertiende eeuw in de Gotische stijl gebouwd. Dat zie je aan de ranke toren met de verticale lijnen en aan de spitsboogvensters. Wie binnen in de kerk omhoog kijkt, ziet de kruisgewelven en de gedecoreerde kapitelen. Door de beperkte ruimte rond de kerk, zijn de steunberen aan de binnenkant van het gebouw aangebracht, een bijzonderheid voor Gotische kerken. Vanaf 1632 was het een van de twee protestantse kerken. Het straatje tussen de Sint Jan en de Sint Servaas wordt 'het Vagevuur' genoemd en verwijst sinds die tijd naar de scheidslijn tussen katholicisme en protestantisme. De diensten van de protestantse gemeente vinden nog steeds plaats in de Sint Janskerk.

We gaan nu naar rechts (Sint Servaasklooster) en lopen door een ronde stenen poort. Deze verbindt de Servaaskerk met het linksgelegen negentiende eeuwse zusterklooster. Even verder is rechts de ingang tot de Servaaskerk.

27. Servaaskerk

De kern wordt gevormd door de grote driebeukige basiliek, gebouwd op de plek van het graf van Sint Servaas. Tijdens de laatste restauratie, in de jaren 80 en 90 van de vorige eeuw, zijn in de kerk opgravingen verricht die de fundamenten van eerdere kerken hebben blootgelegd. De oudste sporen stammen uit de zesde eeuw.

De huidige kerk is grotendeels in Romaanse stijl opgetrokken uit zandsteen en mergel. Met de bouw werd rond het jaar 1000 begonnen. Vóór het einde van de 12e eeuw werd ook het imposante Westwerk voltooid met de twee robuuste torens. Binnenin doet het Westwerk op de begane grond dienst als tweede priesterkoor. Op de eerste verdieping bevindt zich een galerij, bestaande uit bogen op ronde zuilen met gebeeldhouwde kapitelen. Een trap voert naar de bovenste verdieping, die uit één grote ruimte bestaat: de Keizerzaal.

Na voltooiing werd de Servaaskerk nog verschillende keren aangepast. Begin dertiende eeuw werd aan de zuidwestzijde het Bergportaal aangebouwd. Deze rijkversierde toegang zien we aan het eind van het Vagevuur en is waarschijnlijk het eerste gotische bouwwerk in Nederland. In de vijftiende eeuw werden de zijbeuken uitgebreid met veertien gotische kapellen. Rond de pandhof lag een houten kloostergang uit de elfde eeuw, deze werd vervangen door een gang van steen in gotische stijl. In het kerkgebouw kwamen grotere vensters en er kwam een stenen gewelf in plaats van het oorspronkelijke houten plafond. Om de druk van het gewelf te dragen werden aan de buitenkant luchtbogen toegevoegd. In de achttiende eeuw werd de kerk ingericht in barokstijl en van een witte pleisterlaag voorzien. Ook de buitenkant kreeg een nieuw aanzicht. De twee torens van de westbouw werden namelijk over de gehele hoogte met elkaar verbonden en voorzien van drie barokke torenbekroningen, die we alleen nog maar kennen uit afbeeldingen.

Tussen 1870 en 1890 werd de Servaaskerk onder leiding van de Roermondse architect Pierre Cuypers ingrijpend gerestaureerd. Cuypers had een middeleeuws ideaalbeeld voor ogen en herschiep de kerk, zowel van binnen als van buiten, in neogotische stijl. Tussen 1981 en 1993, tijdens de jongste restauratie van "de Servaas", zijn veel van Cuypers' veranderingen verwijderd. Ook zijn de ingangen aan het Vrijthof in ere hersteld, en voorzien van nieuwe bronzen deuren.

Op het einde van Sint Servaasklooster gaan we rechtsaf, Keizer Karelplein. Links zien we een mooi voorbeeld van een poorthuis (27b) Vlak voor we weer uitkomen bij het Vrijthof gaan we linksaf: Statenstraat. We steken de drukke Grote gracht over en gaan de Capucijnenstraat in.

28. Capucijnenkerk

Links zien we even verder het gebouw van de Montessorischool Maastricht. Bij de eerste zijstraat rechts zien we de witte gevel van de voormalige Capucijnenkerk, onderdeel van het Capucijnenklooster. Tegenwoordig wordt het resterende deel als bioscoop gebruikt. We komen straks op een punt dat je als je wilt de achterkant van deze kerk kunt zien, maar vervolgen nu onze weg door de Capucijnenstraat.

Deze lopen we helemaal door tot de eerste weg links: Hoog-Frankrijk. Een eind verder zien we in een voormalig klooster aan de linkerkant een theater. Vlak daarvoor gaan we echter door een smal straatje naar rechys en komen in de Charles Vos Cour.

29. Charles Vos Cour

Dit stuk nieuwbouw is ontworpen door de Luikse architect Charles Vandenhove. Aan de Charles Vos Cour liggen zo'n 100 woningen. De helft koop, de helft huur. We lopen over de zeer fraaie, Italiaans aandoende cour uit langs de fontein en door een fraai met mozaïek beklede onderdoorgang. Opvallend zijn ook de tuintjes aan het achterpad. De vaak zo rigide scheiding in Nederland tussen openbaar en privé is hier nauwelijks aanwezig.

Recht tegenover waar we het plein opkomen verlaten we het ook weer en komen in de Herbenusstraat, de eerste na-oorlogs straat waar sociale woningbouw plaats vond van Maastricht We gaan op de Herbenusstraat rechtsaf naar beneden, weer richting Capucijnenstraat en gaan hier linksaf in. We komen bij een grote verkeersweg, de Statensingel. Deze steken we over. Aan de overkant zien we de ingang van een park.

30. Fronten van Du Moulin

Deze historische verdedigingswerken zijn tegenwoordig ingericht als natuurreservaat en tegelijkertijd is het een historisch monument. In de achttiende eeuw wordt het stelsel van buitenwerken van Maastricht vervolmaakt. Deze buitenwerken staan bekend onder de naam van de ontwerper, de fronten van Du Moulin. De verschillende onderdelen van een bastion dekken elkaar naar alle kanten van de veldzijde. Ook zijn ze via uitgebreide ondergrondse gangenstelsels met elkaar verbonden. Vanuit het veld zijn ze soms onzichtbaar en liggen ze als in een hinderlaag te wachten.

We keren weer een eind dezelfde weg terug: oversteken van Statensingel, Capucijnenstraat. Halverwege gaan we nu links af: De apostelengang. Deze draait even verder naar rechts: miserecordeplein.

31. Miserecordehuisje

Het plein zelf is ontworpen door de Luikse architect Bruno Albert en in 1990 opgeleverd. Het wordt soms gebruikt voor straattheater en fungeert dan als een ware klankkast. Op dit plein zien we het miserecordehuisje. Dit witte huisje is het oudste huisje van Maastricht en het enige restant van een klooster. Hier trokken zich de nonnen terug die pestlijders verzorgden. Zouden we de eerstvolgende straat rechts in gaan, dan zou je de achterkant van de voormalige kerk van de Capucijnen kunnen zien, nu is daar de ingang van bioscoop Lumière.

We steken de Bogaardenstraat over en vervolgen de Uitbelderstraat tot we bij de Bosstraat komen. Aan de overkant van deze straat ligt de Matthiaskerk.

32. Bosstraatkwartier en Matthiaskerk

Ook het bosstraatkwartier is voor een groot deel gerenoveerd. Nog in de zeventiger en tachtiger jaren stond het bekend als een onguur oord met veel drugshandel. De Matthiaskerk fungeerde als 'volkskerk' van middeleeuws Maastricht. De bouw ervan begon in 1351; in de 15e eeuw werd het gebouw verbouwd tot een gotische kerk met drie schepen. In 1566 namen protestanten de kerk in bezit. Daarna werd ze weer katholiek, maar toen Frederik Hendrik in 1623 Maastricht veroverde werden de Matthiaskerk en de St Jan aan de protestanten toegewezen. Sinds 1802 dient de kerk weer voor de katholieke eredienst. Ze was in de 19^e eeuw middelpunt van sociale zorg doordat actieve pastoors en kapelaans vanuit de preekstoel de mistoestanden in de wijk aan de kaak stelden. Nog op 14 november 1953 liet F. Rouwet, pastoor van de Matthias van 1952 tot 1982, de klokken van de Matthiaskerk een half uur lang luiden om zo de aandacht te vestigen op de toen nog bestaande erbarmelijke woontoestanden in het Boschstraatkwartier. De renovatie van het stadsdeel leidde uiteindelijk tot een kaalslag van hele bouwblokken en daarmee ook tot een sterke uitdunning van de parochie.

In 1953 werd aan de noordkant van de Matthiaskerk een Maria van Banneuxkapel gebouwd. Zij is zowel van de straatkant als vanuit de kerk bereikbaar. Midden in de afsluitende muur van de naar het oosten gerichte kapel bevindt zich een grote nis,

de plaats voor het cultusbeeld. Maria van Banneux kan daardoor ook hier worden vereerd. Aangezien de kapel nabij de Maastrichtse markt ligt, was de verering er in de regel op woensdag en vrijdag het grootst en kwamen veel Belgen, met name marktbezoekers, als gelegenheidsvereerders dit kleine filiaalheiligdom van Banneux bezoeken.

We lopen verder de bosstraat door, met zijn vele monumentale panden en gevelstenen en komen op de markt.

33. Markt

Oorspronkelijk liep de stadsmuur dwars over dit plein, en tegen de rand richting huidige bosstraat stond de lakenhal. Behalve dat hier stoffen werden verhandeld diende deze hal ook als zetel voor het stadsbestuur bij plechtigheden. Door ruimtegebrek werd de stadsmuur verplaatst en de lakenhal werd midden 17e eeuw afgebroken. Op het plein wordt twee keer per week markt gehouden. Het standbeeld van het "Mooswief" in de zuidwesthoek van het plein herinnert aan de karakteristieke negentiende-eeuwse groentevrouwen van Sint Pieter. Zij verkochten op de Maastrichtse markt hun groenten en aardappelen. Midden op het plein bevindt zich het stadhuis. Vanuit dit classicistisch barokke gebouw wordt de stad sinds het midden van de zeventiende eeuw bestuurd. Tot de negentiende eeuw werd in het stadhuis ook recht gesproken. De straffen, zoals de doodstraf, werden uitgevoerd op de Markt. Voor het stadhuis, naast de dubbele trap stond ook een schandpaal. De strafvoltrekkingen trokken veel toeschouwers. Halverwege de zeventiende eeuw wilde het stadsbestuur een nieuw stadhuis. Het is niet verwonderlijk er werd gekozen voor dit bloeiende stadsgebied. Het stadhuis moest gezag uitstralen. Daarom vond de Hollandse architect Pieter Post dat het overheidsgebouw zich in het midden van een groot plein moest bevinden. Door de afbraak van de vervallen stadsmuur met de gevangenpoort en de leugenpoort en de verwijdering van de Lakenhal ontstond een vierkantplein: de Markt. Meteen was er veel discussie over de inrichting van de Markt. Binnen het stadsbestuur was er onenigheid over de positionering van het stadhuis. Het bestuur bestond uit afgevaardigden van de Luikse Prins-Bisschop en de Brabantse Hertog. De Brabanders gaven de voorkeur aan de Hollandse traditie die het stadhuis in het midden van het plein plaatste. De Luikenaren wilden het stadhuis, net als in Luik, aan een markt wand bouwen. Door tegenwerking van de Luikse raad kon het stadhuis niet helemaal in het centrum van de Markt geplaatst worden. Uiteindelijk werd het stadhuis niet helemaal in het centrum van de Markt geplaatst. Pieter Post tekende in zijn ontwerp drie gesloten wanden voor het plein. De enige opening lag tussen de Markt en de Boschstraat. Maar door het plaatsen van een bomenrij werd ook deze markt wand gesloten. In 1904 werd hier het standbeeld van Minckelers opgericht. Het beeld herinnert aan de ontdekking van gaslicht uit steenkolen door Jan Pieter Minckelers in 1783.

In 1932 werd de gesloten gevelrij aan de oostkant doorbroken voor de aanleg van de Wilhelminabrug. Het huizenblok tussen de Hoenderstraat en de Gubbelstraat werd volledig afgebroken. In 2005 heeft het stadsbestuur besloten de Markt opnieuw in te richten naar de ideeën van Pieter Post. De Markt is nu autovrij en de vier markt wanden zijn weer gesloten. Het oude machtssymbool van het Stadhuis op het omsloten plein is in ere hersteld. Ook de functies van het marktplein als plaats voor ontmoetingen, economische bedrijvigheid hebben weer alle ruimte.

34. Stadhuis

Het stadhuis van Maastricht werd in de zeventiende eeuw op de Markt gebouwd. Het stadhuis is een "classicistisch barok gebouw", en symmetrie is kenmerkend voor die stijl. Als je de voorkant van het stadhuis bekijkt, vallen een paar dingen direct op: de majestueuze dubbele trap, het driehoekige fronton (waarop de stadsengel met het wapenschild met aan haar zijden Athene als godin van de tactische oorlogsvoering, en Ares als god van de bloeddorstige oorlog) en de achthoekige klokkentoren. Deze kwam in 1684 gereed, twintig jaar later dan de rest van het gebouw. In de toren werd het carillon gehangen. Dit bestond uit 28 klokken vervaardigd door de befaamde Amsterdamse klokkengieter Pieter Hemony. De klokken regelden in de zeventiende en achttiende eeuw het stedelijk leven. Voor iedere gelegenheid was er een andere klok: de uurslag gaf de tijd aan, de banklok liet weten dat het stadsbestuur een nieuw besluit had genomen en de schandklok werd geluid wanneer een misdadiger werd veroordeeld in de rechtszaal in het stadhuis.

Vanuit de Bosstraat gezien steken we de markt diagonaal over en gaan daar de muntstraat in. Op het einde van de muntstraat, hoek jodenstraat, zien we het Dinghuis, waar tegenwoordig de VVV is gevestigd.

35. Dinghuis

Allereerst kijken we even naar de zijgevel. Hier kun je goed zien dat de oudste huizen van Maastricht oorspronkelijk bijna allemaal via vakwerkbouw zijn gebouwd. Later heeft men tussen de houten palen het leem weggehaald en de ruimten opgevuld met bakstenen. In het proces van 'verstening' van de stad werd de leemlaag vervangen door baksteen. Bij het Dinghuis gebeurde dit pas aan het einde van de 17e eeuw. Dergelijke constructies kunnen we in Maastricht op nog enkele plaatsen zien, bijv. op de markt. Boven de deur in de zijgevel is het stadswapen van Maastricht te zien en een jaarsteen uit 1749. Ook in dat jaar werden herstelwerkzaamheden voltooid. De straten die bij het Dinghuis uitkomen heten Kleine Staat en Grote Staat. Het woord 'Staat', betekende: 'daar waar het stedelijk gezag gevestigd was'.

De naam Dinghuis komt van het woord 'dingen' dat 'rechtspreken' betekent. Ook nu spreken we nog over een 'geding'. Het gebouw steekt hoog boven de omliggende panden en stamt uit 1470, toen het zijn huidige aanzien kreeg met de gotische voorgevel van Naamse steen en mergel. Voor die tijd lag hier ook een gebouw dat als gerechtshof dienst deed, 'de Mey'. Tot halverwege de 17e eeuw waren de gerechtshoven van de twee heren van Maastricht in het Dinghuis gevestigd. Voor kleinere zaken en minder zware delicten moest je naar het 'laaggerecht', de Lanscroon, dat gezamenlijk Luiks-Brabants was.

De Lanscroon bevond zich 50 meter verderop, in de Grote Staat. In de gevel van het warenhuis van Vroom & Dreesman is de gevelsteen van de Lanscroon nog altijd te zien. Op de gevelsteen staat een kroon die soevereiniteit symboliseert, en twee lansen, die naar de Tweeherigheid verwijzen. De Hooggerichten van het Dinghuis hadden beide een hoogschout en zeven schepenen. De kelder van het Dinghuis werd in die tijd gebruikt als martelkamer en de zolder als gevangenis. De ramen zijn gedecoreerd met drie symbolische wapenschilden: dat van de hertog van Brabant, het prinsbisdom Luik én van de stad Maastricht. Het Dinghuis werd door de gewone Maastrichtenaars beschouwd als het stadhuis. De functie van het Dinghuis als

gerechtshof werd opgeheven toen in 1664 op de Markt het nieuwe stadhuis werd geopend. Daar werden ook de beide gerechtshoven ondergebracht.

Het Dinghuis heeft sindsdien heel veel verschillende bestemmingen gehad. Aan de hoogte van het dak met het torentje en de centrale ligging is te zien waarom het gebouw bijzonder geschikt was als uitkijkpost in oorlogstijd en als plaats voor de brandwacht. Tijdens de Tweede Wereldoorlog had de luchtbeschermingsdienst zijn zetel in het Dinghuis. Vlak voor de oorlog werd er op de eerste verdieping een betonnen vloer aangelegd als bescherming tegen bommen. Maar die vloer zorgde ervoor dat het gebouw ging verzakken. In 1968 werd het Dinghuis mede daarom gesloten voor een ingrijpende restauratie. Het poppentheater van Pieke Dassen, 'De Poesjenellenkelder' was sinds 1953 in de kelder gevestigd en moest hierdoor zijn deuren sluiten.

Pas in 1984 was de restauratie klaar en sindsdien is de VVV er gevestigd. Opvallend aan het gebouw is de robuuste buitentrap met klein bordes. Deze werd pas in 1912 aan de gevel toegevoegd. Tot die tijd was de ingang gewoon op de begane grond. De klok in 't timpaan was al in 1470 in gebruik als stedelijke 'oerclouk'. Wanneer het uurwerk, dat maar één wijzer heeft, precies werd geplaatst is niet bekend.

Het volgende stuk van de beschreven route is een heel eind verder. We lopen verder door de kleine staat en blijven steeds rechtdoor lopen: Kersenmarkt, Wolfstraat. Bij het O.L. Vrouweplein gelijk rechts: we lopen tegen de Bonbonnière aan

36. La Bonbonnière

Achter de comédie (de stadsschouwburg) ligt een restaurant, waar je je in de dertiger jaren van Parijs waant. Het is overigens, net als het bijbehorende theater, gebouwd in ruimtes van het oorspronkelijke Jezuïetenklooster.. In 1609 was het klooster oorspronkelijk naar een ontwerp van de Jezuïetenpater Petrus Huyssens gebouwd. Nadat deze orde in 1773 is opgeheven werd in 1786 het gebouw ingericht als schouwburg met daaronder een spiegelzaal (Redoute) en daardoor als kerk alleen aan de zijgevels en gedeeltelijk aan de westelijke kopgevel herkenbaar. Momenteel is het gebouw als theater/grand café La Bonbonnière in gebruik. Van het kloostergedeelte is alleen het patershuis (Achter De Comedie 16) en de vierkante traptoren met zonnewijzer op nummer 14 bewaard. De oorspronkelijke kerk zag er uit als hiernaast.

We lopen nu verder, op einde linksaf Minckelerstraat welke overgaat in de Hondstraat, die op zijn beurt weer overgaat in de Pieterstraat. Na passeren van de voormalige Minderbroederskerk links en de Waalse kerk rechts (10a en 10b) slaan we linksaf: Begijnenstraat. Dan links het Faliezusterspark in.

37. Pater Vinktoren

Het gebouw met de rood/witte luiken is het Faliezusterklooster. Het is gebouwd in Maastrandse Renaissancestijl en dateert uit 1647. We zien de Pater Vincktoren, die genoemd is naar pater Vinck, welke verdacht werd om een complot te smeden en de Spanjaarden binnen te laten toen de stad door de Nederlanders veroverd was. Hij werd na een korte berechting veroordeeld en ter dood gebracht. Verder zien we een deel van de 2e omwalling en de aansluiting op de 1e omwalling.

We steken de Jeker over en rechts zien we weer de Helpoort waar we ook al waren bij het

begin van de wandeling. Deze lopen we onder door en gaan nu richting Maas tot tot we bij de "Hoge Brug" komen, een nieuwe brug bestemd voor fietsers en voetgangers.

38. Hoge Brug

De Hoge Brug is Maastrichts jongste Maasovergang, een ranke stalen brug voor voetgangers en fietsers. Zij werd in 2003 in gebruik genomen en verbindt het oude stadscentrum met Plein 1992 in Wyck, het hart van het nieuwe stadsdeel Céramique. De Hoge Brug heeft geen peilers in de Maas. Zij rust op twee slanke pilaren aan de rand van beide oevers. Voor de overspanning van 164 meter is gekozen voor een zogenaemde "boog-tui"-constructie, een technisch hoogstandje van de Luikse architect René Greisch (1929-2000). De brug hangt met dikke kabels aan één zacht hellende boog, ruim 10 meter boven de rivier. Tussen het hoogste punt van de boog en het brugdek zit 16 meter.

39. Plein 1992

Aan de andere kant van de Maas heb je een prachtig uitzicht over de oude stad. Even verder ligt een groot modern plein: plein 1992. In dit deel van de stad wemelt het van de terrasjes, eetgelegenheden en kroegen. Er is het tentoonstellingscentrum Céramique met de historische stadsmaquette van Maastricht. Het moderne Bonnefantenmuseum vinden we er. Alles ligt, even recht doorlopen, binnen handbereik. Het hele nieuwbouwgedeelte bevindt zich op de terreinen van de voormalige Sfinx-industrie. Maar we vervolgen nu de tocht door nog een klein oud deel van de stad, en keren dan terug naar het Centraal Station.

Vanaf de Hoge brug op het plein gekomen gaan we linksaf. Bij de Hoge brugstraat weer links en even verder rechts: Rechtstraat. In de Rechtstraat zijn veel leuke restaurantjes. Verderop rechts bevindt zich antiquariaat "Op de Bovenste Plank". 's Zomers kun je hier ook in de beeldentuin zitten en eventueel een kop koffie drinken of lunchen..

De Rechtstraat lopen we uit tot aan de Wijcker Brugstraat. Hier gaan we rechtsaf. De straat gaat over in Stationsstraat en we komen weer uit bij CS.